

УДК 330.341:332.8

[https://doi.org/10.33296/2707-0654-18\(36\)-09](https://doi.org/10.33296/2707-0654-18(36)-09)

ДЕМ'ЯНЕНКО ТЕТЯНА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та менеджменту,
Українська інженерно-педагогічна академія,
м. Харків, Україна

ORCIDiD: <https://orcid.org/0000-0001-9362-635X>

**НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Анотація. У статті проаналізовано теоретичні аспекти забезпечення сталого розвитку інноваційно-орієнтованих підприємств, як стратегічної мети їх діяльності, що орієнтована на інновації в умовах конкурентного ринку. Доведено, що інновації є джерелом сталого розвитку підприємства та важливою умовою економічного прогресу. Звертається увага на необхідність досягнення гармонійного поєднання цілей економічного зростання підприємства з дотриманням принципів інноваційно-орієнтованих підприємств. Запропоновано інноваційні напрями забезпечення сталого розвитку підприємств в технологічній, організаційній, економічній та соціальній сферах, визначено перспективи застосування та наслідки впровадження. Зміцнювати технічний рівень будівництва, створювати довгострокові коопераційні зв'язки в галузі, диверсифікувати діяльність, використовувати послуги аутсорсингу в системі управління, розробляти фінансові стратегії інвестування в потреби будівництва, створювати умови для відтворення людського капіталу. Встановлено, що інноваційні орієнтири підприємства, з одного боку, повинні відображати інтереси підприємства, а з іншого боку повинні бути спрямовані на захист і зміцнення людських ресурсів і природних ресурсів. Очевидно, що сталий розвиток підприємства передбачає активну та цілеспрямовану інноваційну діяльність, яка потребує формування відповідних механізмів управління інноваційним розвитком. Проаналізовано методологічні основи механізмів управління бізнесом, зокрема організаційно-економічних механізмів. Механізм управління визначається як складова системи управління, що забезпечує ефективний вплив на фактори, що визначають результати діяльності об'єкта управління. Встановлено ключові відмінності механізмів управління від механізмів розвитку. Враховуючи це, інноваційний механізм розвитку бізнесу визначено як динамічну систему, функціонування якої відбувається під впливом інноваційних імпульсів і спрямоване на забезпечення цілеспрямованого та ефективного розвитку підприємства. Визначено системні об'єкти механізмів інноваційного розвитку та визначено ознаки, які рекомендовано контролювати зміни на підприємстві.

© Українська інженерно-педагогічна академія

© ГО «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами»

© Дем'яненко Т.

Ключові слова: сталий розвиток, інноваційно-орієнтоване підприємство, розвиток.

Вступ. Стратегічний успіх підприємства на конкурентному ринку залежить від активності впровадження та маркетингу інноваційних розробок, в обсягах, які можуть отримати достатній дохід для покриття зроблених капіталовкладень. При цьому економічні інтереси підприємства повинні бути узгоджені з потребою споживача в якісній продукції та безпекою самого виробничого середовища.

Проблематика забезпечення сталого розвитку інноваційно-орієнтованих підприємств особливо актуалізується для будівельного бізнесу, оскільки інноваційна модель у ньому закладена вже на проектному рівні, а її підтримка виступає системо утворюючим елементом його функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення сталого розвитку підприємства та можливості його досягнення присвячено чимало наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених таких як: Г.Х. Брундтленд, К. Кларк, Х.Е. Дейлі, Б. Хугес, Д.Х. Медоус, В.М. Андерсон, Н.М. Андрєєв, З.М. Бурик, Б.М. Данилишин, Л.А. Квятковська, В.В.Прохорова, В.І.Чобіток, М.А. Хвесик, О.В. Шубравська та ін. Проте деякі важливі теоретичні та практичні проблеми ще не повністю та коректно опрацьовані, зокрема ті, що стосуються формування складу та взаємозв'язку принципів побудови та функціонування механізму інноваційного розвитку підприємства. Важливість і значущість даної проблеми вітчизняного бізнесу визначає обсяг і мету даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є перевірка доцільності впровадження принципів сталого розвитку на підприємствах, які орієнтовані на інновації, та розробка стратегічних напрямів забезпечення цього з метою підвищення рівня інновацій у виробничому процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційна діяльність підприємства базується на використанні внутрішнього потенціалу економічного зростання відповідно до вимог і потреб зовнішнього середовища,

основним регулятором якого є ринок [1, 2]. Реакція підприємства на зовнішні впливи показує її адаптивні характеристики, здатність досягати своїх стратегічних цілей в умовах мінливого бізнес-середовища та здатність створювати передумови для сталого розвитку.

Успіх підприємства на конкурентному ринку визначається здатністю отримувати прибуток і підвищувати рівень прибутковості діяльності, а також відповідати високим стандартам соціального середовища і дотримуватися принципів безпеки виробничого середовища. Процес такого підходу називають «потрійним стовпом» сталого розвитку [8]. Тому з позиції підприємства сталий розвиток розглядається як спосіб реалізації економічних інтересів підприємств, реалізації політики соціальної відповідальності підприємства та забезпечення належного відновлення природного потенціалу.

Встановлюючи форми прояву сталого розвитку, особливо в організації процесу розвитку, можна сказати, що поєднання цілей економічного зростання з соціальними та екологічними аспектами є стратегічною метою підприємства. Основною метою діяльності інноваційно-орієнтованих підприємств є отримання прибутку та задоволення інтересів власників капіталу. Враховуючи високий рівень привабливості галузі, досягнення конкурентної переваги на первинному ринку нерухомості можливо шляхом активного впровадження інноваційних розробок, які дозволять раціонально організувати процеси, підвищити якість. проектні рішення, що гарантують комфортність та безпеку її експлуатації та включають в себе індивідуальний підхід до проектування об'єктів, орієнтуючись на потреби замовника [5].

Зростаючи як драйвер інновацій, орієнтована галузь впливає на розвиток суміжних видів промислової діяльності як основний споживач її продукції та визначає рівень соціально-економічного добробуту країни. Так, розвиток орієнтованої галузі створює додаткові робочі місця, що впливає на рівень зайнятості та добробут населення, забезпечує потреби населення в доступному житлі та сприяє розвитку інфраструктурних об'єктів країни.

Соціальна спрямованість сталого розвитку інноваційно-орієнтованих підприємств виявляється в накопиченні та збереженні інтелектуального потенціалу суспільного виробництва шляхом інвестування в розвиток працівників. Тому ефективність інвестицій у розвиток співробітників виражається не тільки в збільшенні доходів самого підприємства, але і в придбанні співробітниками нової інтелектуальної цінності, використання якої приносить їм певну матеріальну вигоду [6].

Управління інноваційно-орієнтованими підприємствами в соціальному векторі сталого розвитку потребує особливої уваги до питання охорони праці, оскільки виконання робіт пов'язане з високим ризиком травматизму, погіршенням самопочуття внаслідок напруженості робіт. Тому забезпечення безпечних умов праці є важливою умовою відтворення трудового потенціалу підприємства та основою його економічного зростання.

Не менш важливою складовою сталого розвитку інноваційно-орієнтованих підприємств є екологізація їх господарської діяльності, а також негативний антропогенний вплив на навколишнє середовище та здоров'я людей у процесі підготовки робіт.

Отже, забезпечення гармонійного поєднання економічної, соціальної та екологічної складових сталого розвитку дозволить сформувати стійку конкурентоспроможність підприємств, орієнтованих на інновації в динамічному зовнішньому середовищі.

Основними інноваційними напрямками забезпечення сталого розвитку інноваційно-орієнтованих підприємств є:

- 1) техніко-технологічне управління;
- 2) організація та менеджмент управління;
- 3) економічний напрямок;
- 4) соціальне спрямування.

Техніко-технологічний менеджмент передбачає збільшення частки інноваційних технологій для якісного виконання інноваційних робіт та оновлення бази будівництва [3].

Від ефективності реалізації цього напрямку значною мірою залежить досягнення стратегічної мети сталого розвитку підприємств, адже від прогресивних, наукових та сучасних технологій залежить якість робіт та конкурентоспроможність кінцевого продукту [1, 2].

Дуже складно запровадити інноваційну модель розвитку в період циклічного спаду розвитку інноваційної галузі, коли є надлишок виробничих потужностей, які не використовуються в процесі, і підприємства отримують розвиток бізнес-проектів, навіть якщо він існує. У цій ситуації інноваційно-орієнтовані підприємства дійсно відмовляються від реалізації складних організаційно-технологічних бізнес-проектів, пов'язаних з реконструкцією, модернізацією, технічною переналагодженням виробничих потужностей чи інфраструктурних об'єктів, а зосереджуються на проектах з мінімальною інноваційною складовою, а загалом на вдосконаленні окремих технологічних етапів.

Результатом такої інноваційної політики є скорочення обсягів інвестицій в основний капітал і збільшення зносу технічної бази. Для подолання негативної тенденції у формуванні виробничого потенціалу підприємств необхідно активно використовувати широкий фактор технічного розвитку, який передбачає підвищення ефективності використання основних фондів та підвищення завантаженості виробничих потужностей і концентрації інвестиційних ресурсів.

Важливим об'єктом підвищення технічного рівня підприємства є його складова, формування якої має здійснюватися з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та запитів споживчого ринку [8].

Організація та напрямок управління сталим розвитком інноваційно-орієнтованих підприємств, орієнтованих на інновації, базується на пошуку

нових форм співпраці в процесі реалізації масштабних бізнес-проектів, диверсифікації діяльності та впровадженні нових підходів до управління своєю діяльністю.

У цьому напрямку необхідно розвивати різні форми кооперації та створювати довгострокові виробничі відносини між підприємствами. Мотиваційним фактором для інтеграції інноваційно-орієнтованих підприємств такі структури є можливість активізації інноваційних складових їх розвитку, підтримка в розробці нових технологій, високоякісних конструкційних матеріалів, передових проектних рішень на основі фундаментальних досліджень і прикладних наукових досягнень, організаційне забезпечення впровадження та розширення інновацій у виробничий процес.

Розвиток наукового виробництва є основою діяльності таких інноваційних структур, як технопарки, які об'єднують процеси виробництва, трансферу, передачі та комерціалізації знань в єдину систему, утворюючи систему організації зв'язків науки, освіти та виробництва, виступають каталізатором становлення промислового наукового сектору та формування науково-технічного потенціалу країни [5].

Технологія створення інноваційного способу управління інноваційно-орієнтованим підприємством, передбачає наявність безпосередніх учасників цього об'єднання, відповідно до виробничих потужностей, на яких будуть апробовані інноваційні бізнес-проекти, забезпечуючи фундаментальні дослідження. Підтримка наукового прогресу та освітніх установ, підготовка висококваліфікованих спеціалістів для галузі, а також соціально-економічні умови функціонування – чітко визначені завдання, що застосовуються у сфері економічно обґрунтований і платоспроможний попит на інноваційну продукцію [8].

Мотив фактично представляє потребу, яка може бути виражена в певному явищі чи процесі. Однак у керівників підприємств часто не вистачає мотивації для забезпечення інноваційного розвитку підприємства, особливо у випадках, коли підприємство зараз працює прибутково. Однак швидкі зміни зовнішнього

середовища підприємства можуть істотно вплинути на поточну відносно стабільну ситуацію. У цій ситуації відсутність стратегічного бачення та передбачення можливих змін зовнішнього середовища, відсутність глибокого аналізу наслідків змін зовнішнього середовища на підприємстві може призвести до поганих наслідків, таких як скорочення прибутковості або навіть у виході з діяльності інноваційно-орієнтованих підприємств. Тому можна сказати, що розвиток економічної системи не завжди відбувається завдяки реалізації мотивів у системі. Розвиток економічної системи відбувається під впливом ринкових, макроекономічних, нормативно-правових та інституційних зовнішніх імпульсів. Аналізуючи та узагальнюючи наведені методологічні положення, визначимо механізм інноваційного розвитку бізнесу як динамічну систему, функціонування якої відбувається під впливом інноваційних імпульсів і спрямоване на забезпечення цілеспрямованого та ефективного розвитку підприємства. До ендогенних складових, які зумовлені внутрішнім функціонуванням підприємства, рекомендується віднести організаційно-економічні важелі, методи та процеси, спрямовані на забезпечення розвитку підприємства. Екзогенні фактори – це зміни зовнішнього середовища підприємства, які впливають на характер і динаміку його розвитку. Крім того, в контексті цього визначення під інноваційною діяльністю розуміється не тільки науково-дослідна та дослідно-конструкторська робота на підприємстві, спрямована на оновлення та створення нових технологічних процесів і продуктів, а й розробка та впровадження інновацій, які впливають на різні внутрішні організації. Процеси інноваційно-орієнтованого підприємства, а також процеси, пов'язані з діяльністю підприємства в зовнішньому середовищі.

Для фіксації структурних змін у стані об'єкта необхідна спеціальна модель об'єкта, яка, з одного боку, визначає їх стан і структуру, а з іншого боку представляє їх так, щоб було видно основу і механізм структурних змін. У загальному розумінні модель можна визначити як уявну або матеріальну систему, яка представляє або відтворює об'єкт дослідження та може надати

нову інформацію про об'єкт. Концепція сталого розвитку базується на взаємозв'язку трьох основних складових: економічної, екологічної та соціальної. Головною ідеєю сталого розвитку є забезпечення економічного зростання при одночасному захисті навколишнього середовища та соціальних умов суспільства. І екстенсивний, і інтенсивний типи економічного зростання спрямовані на залучення додаткових ресурсів, по-перше – матеріальних, природних, по-друге – соціальних. Такий підхід зводить нанівець прагнення захистити безпеку навколишнього середовища в громаді, необхідно стикатися з соціальними проблемами людини, щоб підтримувати психологічну рівновагу громади.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Викладені положення та проведені дослідження підтверджують, що при формуванні інноваційного розвитку сучасних підприємств важливо керуватися методологічними засадами концепції сталого розвитку, оскільки вона системно розглядає кілька аспектів. Діяльність інноваційно-орієнтованого підприємства та його прояви в суспільстві, зокрема, спрямовані на забезпечення соціальної відповідальності підприємства, економічного використання всіх видів ресурсів, дбайливого ставлення до ресурсів та їх безпеки, дбайливого ставлення до середовища, в якому знаходиться підприємство та підвищення рівня екологічної безпеки. На сучасному етапі економічного розвитку вони є дуже важливими орієнтирами, без яких кожне підприємство в майбутньому не зможе досягти ефективності, але людство в цілому не досягне очікуваного рівня добробуту. Управління не тільки інтересом прибутковості, а й загальним інтересом – має бути обмежуючою стратегією розвитку бізнесу. Якщо ви використовуєте механічні методи або кілька методів роботи, ви можете використовувати інноваційні методи навчання, а також нові методи роботи та динамічні системи управління. Представлене дослідження є основою для подальших наукових пошуків, особливо у напрямку визначення окремих елементів інноваційно-орієнтованих підприємств, визначення стратегії його

функціонування з урахуванням специфіки підприємства реального сектору економіки.

Використана література

1. Прохорова В., Мушнікова С., Крутова А. Методи та засоби відновлення фінансових ресурсів промислових підприємств у сучасних умовах господарювання. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика»*. Серія «Економіка». 2022. Випуск 13(26). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-13\(26\)-08](https://doi.org/10.33296/2707-0654-13(26)-08).
2. Прохорова, В., Бажанова, О., Дуднева, Ю. Конвергентно-когнітивні основи інноваційного розвитку промислових підприємств. *Адаптивне управління: теорія і практика*. Серія Економіка, 2021. Випуск 10(20). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-10\(20\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0654-10(20)-07).
3. Пілецька С. Т., Мягких І. М. Інноваційна сприйнятливість підприємств до розвитку в умовах змінюваного зовнішнього середовища. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. Серія «Економічні науки». 2017. № 6. С. 121-128.
4. Касич А., Яковенко Я. Узагальнення положень економічної науки щодо стійкого розвитку підприємства. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка*. 2019. № 2 (203). С. 37-46.
5. Дем'яненко Т.І. Сталий розвиток вітчизняних підприємств в сучасних економічних умовах. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2020. Т. 31 (70). № 2. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-30>.
6. Драгомирецька Н. Концепції сталого розвитку: теоретико-історичний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Випуск 1(40). С. 6-12.
7. Хаустова В. Є., Омаров Ш.А. Концепція сталого розвитку як парадигма розвитку суспільства. *Проблеми економіки*. 2018. № 1 С.265-273.
8. Дем'яненко Т. І., Хомутов Д. Г. Формування системи механізму ефективного управління на промислових підприємствах. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 5. С. 81-85.
9. Chobitok V., Chumak L., Demianenko T., Us Y. Formation of an innovative and creative system of managing the development of industrial enterprises. *MATEC Web of Conferences*. 2019. Vol. 67. Режим доступу: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2019/08/shsconf_NTIUkrSURT2019_01002/.
10. Жаданос О. В., Шатоха В. І., Петренко А. Л. Стратегія сталого розвитку на підприємстві: приклад Європи та досвід України. *Дніпро* : Дріант, 2017. 79 с.
11. Пакулін С. Управління сталим розвитком сучасного підприємства. *Електронний науковий журнал «Траектория науки»*. 2016. № 8. С. 200-217. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_3_5.

References

1. Prokhorova, V., Mushnykova, S., Krutova, A. (2022). Metody ta zasoby vidnovlennia finansovykh resursiv promyslovykh pidpryiemstv u suchasnykh umovakh hospodariuvannia. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Serii Ekonomika*, 13 (26). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-13\(26\)-08](https://doi.org/10.33296/2707-0654-13(26)-08).
2. Prokhorova, V., Bazhanova, O., Dudnieva, Yu. Konverhentno-kohnityvni osnovy innovatsiinoho rozvytku promyslovykh pidpryiemstv. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Serii Ekonomika*, 2021. Vypusk 10(20). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-10\(20\)-07](https://doi.org/10.33296/2707-0654-10(20)-07).
3. Piletska, S. T., and Myahkykh, I. M. Innovative susceptibility of enterprises to development in a changing external environment. *Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design. Series "Economic Sciences"*. 2017. № 6. pp. 121-128.
4. Kasykh, A., and Yakovenko, Y. Generalization of the provisions of economic science on sustainable development of the enterprise. *Bulletin of KNU them. T. Shevchenko*. 2019. No 2 (203). P. 37-46.
5. Demianenko, T.I. Sustainable development of domestic enterprises in modern economic conditions. *Scientific Notes of TNU named after V.I. Vernadsky*. 2020. T. 31 (70). № 2. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-2-30>.
6. Dragomiretska, N. Conceptions of Sustainable Development: Theoretical and Historical Aspect. *Public Administration and Local Self-Government*. 2019. Issue 1(40). P. 6-12.
7. Khaustova, V. E., and Omarov, Sh. A. Kontsepsiya staloho rozvytku kak paradigm rozvytku obshchestvo. *Problems of economy*. 2018. No 1, pp.265-273.
8. Demyanenko T. I., Khomutov D. G. Formation of a system of the mechanism of effective management in industrial enterprises. *Economic Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*. 2018. Issue. 5. pp. 81-85.
9. Chobitok V., Chumak L., Demianenko T., Us Y. Formation of an innovative and creative system of managing the development of industrial enterprises. *MATEC Web of Conferences*. 2019. Vol. 67. https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/abs/2019/08/shsconf_NTIUkrSURT2019_01002/.
10. Zhadanos, O. V., Shatokha, V. I., and Petrenko, A. L. Strategy of Sustainable Development at the Enterprise: the Example of Europe and the Experience of Ukraine. *Dnipro: Driant*, 2017. 79 c.
11. Pakulin S. Upravlinnia stalym rozvytkom suchasnoho pidpryiemstva. *Elektronnyi naukovyi zhurnal «Traektoriya nauky»*. 2016. № 8. С. 200-217. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_3_5.

Tetiana Demianenko

PhD of Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Economics and Management Department,

DIRECTIONS OF ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF INNOVATION-ORIENTED ENTERPRISES

Abstract. The article analyzes the theoretical aspects of ensuring sustainable development of innovation-oriented enterprises, as a strategic goal of their activity, which is focused on innovation in a competitive market. It is proved that innovation is a source of sustainable development of enterprise and an important condition for economic progress. Attention is drawn to the need to achieve a harmonious combination of the goals of economic growth of enterprise with compliance with the principles of innovation-oriented enterprises. Innovative directions of ensuring sustainable development of enterprises in the technological, organizational, economic and social spheres have been proposed, prospects for application and consequences of implementation have been determined. To strengthen the technical level of construction, to create long-term cooperative ties in the industry, to diversify activities, to use outsourcing services in the management system, to develop financial strategies for investing in construction needs, to create conditions for the reproduction of human capital. It is determined that the innovative guidelines of the enterprise, on the one hand, should reflect the interests of the enterprise, and on the other hand, should be aimed at protecting and strengthening human resources and natural resources. It is obvious that sustainable development of enterprise involves active and purposeful innovation activity, which requires the formation of appropriate mechanisms for managing innovative development. The methodological foundations of business management mechanisms, in particular organizational and economic mechanisms, are analyzed. The management mechanism is defined as a component of the management system, which provides an effective impact on the factors that determine the results of the management object. The key differences between management mechanisms and development mechanisms have been identified. Taking this into account, the innovative mechanism of business development is defined as a dynamic system, the functioning of which occurs under the influence of innovative impulses and is aimed at ensuring the purposeful and effective development of enterprise. The system objects of the mechanisms of innovative development are defined and the signs that are recommended to control changes in the enterprise are determined.

Keywords: enterprise, innovative development, mechanism of innovative development.